THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper In The Province of Ontario.
PUBLISHED BY
CANADIAN JEWISH PUBLISHING Co. Ltd.
251—253 Queen Street West Telephone Adelaide 3967
Subscription Rates $6 PER YEAR, $3.50 SIX MONTHS
Single Copy — 3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O. Toronto Ont.
January 22nd 1913

רעמזאי מעקדאנאלד'ס ערקלעהרונג

וואָס ער דערנעהענטערט זיך דער טאָג פון דער ערעפנונג פונ'ם ענגלישען פארלאמענט (אפיציעל הייבט דער פארלאמענט היינט אָן צו פונקציאָנירען, אבזואָהל די טראָן־רעדע וועט געהאלטען ווערען עטוואָס שפעטער), אלץ מעהר פלאָן גיט די וועלט־פרעסע אָפּ צו ערקלעהרונגען פון רעמזאי מעקדאנאלד, אויף וועמען מען הייבט אָן צו קוקען ווי אויפ'ן צו־קונפטיגען ענגלישען פרעמיער, און איינע פון זיינע ערקלעהרונגען איז באזונדערס אינטערעסאנט, ווען ער האט געזאָגט צווישען אנדערעס:

„די לייבאר פארטיי וועט ניט איינפיהרען דעם סאָציאָליזם גלייך. זי וועט ניט מיט איין געזעץ פרובירען אָפּשאפען דעם קאפיטאליזם, די לייבאר פארטיי וועט געהן שטופענווייז, טריט ביי טריט, פונקט ווי דער קאפיטאליזם איז געקומען טריט ביי טריט, אויפ'ן אָרט פון פעאָדאליזם, וואָס האט עקזיסטירט ביז מיט א קארנע 150 יאָהר צוריק.

„דער פעריאָד פון קאפיטאליזם, וואָס האט זיך אָנגעהויבען מיט דער צייט ווען קויהלען איז ענטדעקט געווארען און מאשינען זיינען ערפונדען געווארען, האט געשאפען באריגנונגען, וואָס זיינען געווען שוידערליך שלעכט. די גערעכטע טענות פון די ארבייטער אין די פאבריקען און פון די מיינערס אין די קויהלען־גרובען, די שרעקליכע סכנים פון פארגיפטונג פון מענשען, וואָס איז אויפגעדעקט געווארען דורך אָהן א שיעור פארלאמענטארישע אויספאָרשונגען, האט געזאוואנגען פאר־שערענע געזעצגעבער געגען זייער ווילען צו שאפען סאניטארע און פאר־זיכערונגס געזעצען, וואָס זיינען איצט אין דער גאנצער וועלט אנער־קענט אלס נויטיג".

„די ביישטייערונג פון קאפיטאליזם צום פראָגרעס איז א באַ־דייטענדע. איך האָב עס שטענדיג אנערקענט. אָבער די געפאהרען פון קאפיטאליזם און זיינע אונגעלומענגען זייטען זיינען אלעמען באַ־קאנט. דער קאפיטאליזם האט שטארק פארגרעסערט די פּראָדוקציע, רייכטום, ערפינדונגען, לוקסוס און מאטעריעלען קאָמפארט. אָבער דער קאפיטאליזם האט פארשלאפט דאס מענשליכע לעבען, דעם מענשלי־כען כאראקטער צו דער מאשינערי, צו מארקעטס און פראפיטען. קאַ־פיטאליזם קען זיך קיינמאָהל ניט אויסהויבען העכער פון איהר איינגענעם ציעל — און דאָס איז פּראָפיט".

„ווען א געוויסער קאפיטאליסט ווערט וואוילטעטיג און ניט גרויי־סע סומען אויף פארשיעדענע גוטע צוועקען, הערט ער דאָן אויף צו זיין א קאפיטאליסט, ער איז דאָן אן אינדיווידואליסט, א פּריוואט־פערזאָן. וואָס בשעת ער ניט אוועק געלט אויף גוטע זאכען טיט ער דאָן ניט קיין קאפיטאליסטישען געשעפט.

„מיר פרעדיגען ניט קיין קלאסען־קאמף, ווייל דער דאָזיגער קאמף צווישען די צוויי קלאסען מיט פארשיעדענע אינטערעסען, עזזיס־טירט שוין. פארקעהרט, זאָגט ער, די לייבאר פארטיי וועט־זוכען ביי אלעמען צו דערוועקען א ליבע צו די אלגעמיינע אינטערעסען. און דאָס וועט זי דערגרייכען דורך די פארשיעדענע רעפארמען.

„אָפּשאפען קאפיטאליזם איז א לאנגער פּראָצעס. אן אויפגאבע פאר יאָהרען און יאָהרען. פונקט ווי עס האט נעדויערט לאנג יאָהרען איידער די מענשהייט איז איבערגעגאנגען פון דע פעאָדאלער הער־שאפט (ווען עס האבען אומעטום געהערשט די פּריצים, די לאנדבאַוויצער) צו דער איצטיגער קאפיטאליסטישער הערשאפט, פונקט אזוי, וועט לאנג דויערען ביז מען וועט איבערגעהן פון קאפיטאליזם צו סאָציאליזם. די מענשהייט שפּרינגט ניט פון איין סיסטעם צו דער אנדערער, נאָר וואקסט זיך אריין בזסלעכוויוויז דאָס וואָס די קאמוניסטען אין רוס־לאנד האבען געטאָן, וועט די לייבאר פארטיי ניט טאָן".

רוסלאנד האט געמאכט איין עקספּערימענט זיינען אן ארבייטער רעגירונג. יעצט האלט עס ביי א צווייטען עקספּערימענט אין ענגלאנד, און אלעמענס אויגען זיינען יעצט געווענדעט אויף די רעזולטאטען פון די צוויי עקספּערימענטען.

ווער ס'איז זיך נוקם פאר אידיש בלוט

אין זשיטאמיר האט זיך נאָר־וואָס אנגעהויבען דער פּראָצעס פון עטליכע פאנראמשטשיקעס. וועלכע האבען זיך באטייליגט אין די חריגות אויף איידען אין א רייע שטעדט אין שטעדטלאך, אונטער דער בלוטיגער פיהרערשאפט פון דעם רוצח פעטליורא. די סצענען, וואָס שפּיעלען זיך דאָרט אפ, איז שווער צו שילדערען, ניט אריינפאלעדיג אין א קאשמאר און ניט צוזאמענברעכענדיג פון צער אין נקמה.

די פּראָצעסען קעגען די פאנראמשטשיקעס אין רוסלאנד איז דער לעצטער קאפיטעל פון דער ליקווידאציע, וואָס די מאכט פיהרט אָן קעגען די רעשטלאך פון דער פינסטערער באנדע פאנראמשטשיקעס, וועלכע האט זיך אין אידיש בלוט געבאדען, ניט געפינענדיג קיין שטער אין וועג. דאָס זענען די בעסטיע, וועלכע האבען געשניטען קליינע קינדער גלידערווייז, וועלכע האבען זיך אידיעקעוועט איבער פרויען און וועלכע האבען גאנצע אידישע שטעדט און שטעדטלאך אין חורבות פארוואנדעלט.

פאנראמען זענען פארגעקומען אין אוקראינא; פאנראמען זענען פארגעקומען און עס קומען נאָך עד היום פאר אין רומעניע און אין פּוילען, און אפילו אין דער בשר'ער רעפּובליקאנער דייטשלאנד. אָבער אין קיין שום לאנד האט מען נאָך ביז איצט ניט געפונען פאר וויכטיג צו נוקם זיין זיך אן די רוצחים פון אידישע יחידים. רוסלאנד איז דערווייל די איינציגע מדינה אויף דער וועלט, וועלכע איז זיך נוקם אן די רוצחים פון אידישע משפחות. אן די פילנדערער פון אידיש האב און גוטס, — אָן די שענדער פון אידישע טעכטער. אין רוסלאנד ווערען די פאנראמשטשיקעס גע־שטעלט צום וואנט און ווערען איסגעשאסען איינציגווייז פאר די אויגען פון דער זון. דאָרט באפרייט מען ניט קיין מערדער. און דאָרט פּראָווא־טיילט מען זיי ניט צו לעכערליכע געפענגניש־טערמינען.

און עס איז א היסטאָרישע נקמה, וואָס די ריכטער פון די פאנראמ־שטשיקעס זענען מעהרסטענטיילס אידישע יונגעלייט, וועלכע האבען אויף זייערע פּלייצעס דעם גאנצען בראנד און צאָרן פון דער פאנראם־צייט דורכ־געטראָגען. אידישע ריכטער זענען איצט אויפ'ן נערעכטיגקייטס־שטול אין רוסלאנד און טיילען אויס גערעכטיגקייטן צו אלע שענדער און ריצחים, צו אלע נידעריגע און דעגענערירטע נפשות. וועלכע האבען געוואָלט מיט בלוט אָפּווישען דעם רויטען צייכען פון רעיזאָלט אין איידשטאנד.

אין עס איז סימבאליש ווי אזוי די ראָליען האבען זיך געביטען. פרי־הער האט מען געטיינט, אז די גרויסע און מעכטיגע מדינות וועלען די קריוודע פון די אינטערדריקטע אין גע'רודף'טע אידען זיך אנגעהמען, און מען האט געקלאפט אין די טוירען פון די קאביגעטען, בעטענדיג רחמים פאר די פאנראמירטע אידען. אָבער דער געשריי איז געבליבען הענגען אין דער לופט און האט זיך אָן אייזערנע ווענט אנגעשלאָגען. רוסלאנד האט ניט געקראָגען קיין פּראָטעסטען אין האט ניט גרהאנדעלט אונטער'ן איינ־פלוס פון אויסלאנד, נאָר זי האט אליין זיך אריינגעוואָרפען אין קאמף צו איסראָטען די רעשטלאך פון די פאנראם־באנדעס, וועלכע זענען אנגעוואַק־סען ווי ווירל פליש אויפ'ן גוף פון דער גרויסער און ברייטער רוסלאנד.

קאנווענשאן שפּריצלאך

פון ה. מ. ק.

צוויי קאנווענשאן טעג זענען שוין פאראיבער, אָבער קיין „איין" אידיש ווארט האט מען נאָך ניט געהערט.

* * *

א גליק וואָס די „זייאָניסטען" האָ־בען א נאציאָנאל פאנד, מיט דעם גוטען ליבעסווירדיגען רבי זלטאניק. דער איינ־ציגער אידיש־רעדנער ביי דער קאנווענ־שאן, דערווייל אָבער שווייגט ער.

* * *

משה געלבערס באריכט פון סענ־טראל דייוויזשאן.

א פאר שטארקע פעטש פאר מרס. דונקעלמאן.

א קניפּ אין באק מר. ס. הערים.

א זמר'ל פאר „פאלעסטיין".

און א דאנק דער טייפרייטערין פאר די שעהנע בוכשטאבען.

* * *

די רעזאָלוציאָנס קאמיטע קען זיך ניט איינגען וועגען דעם סכסוך ווער עס האט געבראכט דעם שטורם זונטאג קיין טאראנטא. די דעלעגאטען פון דער אוסט, אָדער די דעלעגאטען פון דער וועסט.

וואָס איז פאר אן אונטערשיעד ווער עס האט געבראכט. ווען דער פאקט בלייבט, אז אויב ציוניסטען קומען זיך צוזאמען ווערט א שטורם.

* * *

ווענען רבי לייוויי'ס פאלען אין מעסי־האָל זענען פאראן צוויי נוסחאות.

נוסחא נומער איינס.

די ארטאָדאָקסיע איז געפאלען ביי די ציוניסטען.

נוסחא נומער צוויי

אויב א רב וויל פאלען זאָל ער פאר־לען צווישען ציוניסטען.

מיין נוסחא איז —

אויב רבנים זענען געפאלען ביי די ציוניסטען, זאָלען זיי ווערען פּועלי ציו־ניסטען. — א „פּועל ציון" פאלט קיינ־מאָל ניט!

* * *

מאָנטאג פריה האט א. לעווין, דער טרעזשערער פ'ן די ציוניסטען געהייסען פאטשען רבי זלאטניק, פאר זיין גוטע אדבייט.

ער האט געווים פון דעם פּסוק: חישך שבטי שונא בנו.

* * *

לאיז דושארדיש, האט ביי דער 19־טער ציוניסטישער קאנווענשאן ניט באקר־מען קיינע פעטש.

הפנים, אז פאר א „עוי" האבען די דעלעגאטען מורא.

* * *

די „חדסה" איז אויסגעוואקסען אלס א זעהר שעהנע שוועסטער מיט א היבשען נדן, האט באריכטעט ל. גאלדמאן.

חתנים זאָלען זיך מעלדען אין קינג עדוואַרד האָטעל, זיבעצעהנטער פלאָר, קריסטאל באל רום, פרענען פאר דער מחותנת'טע מרס. דונקעלמאן.

* * *

די „בנות ציון" זענען שוין אויס־געוואקסען האט מען געלאזען וויסען פון דער פלאטפאָרמע.

די פראגע איז נאָר, פארוואָס שווייר־גען די „בני ציון"?

* * *

רעדט מען אזוי פיעל ענגליש ביי דער ציוניסטישער קאנווענשאן, דערפאר ווייל מען וויל בויען אן ענגלישע „פאר־לעסטיין".

אָדער דערפאר אז די אידישע רע־פּאָרטערס זאָלען האבען ארבייט איבער־צוועטען דעם שלעכטען ענגליש אין א גר־טען אידיש?

* * *

מען פרעגט מיך, פארוואָס עס איז ניט געהערט געווארען קיין אידיש וואָרט אין מעסי האָל?

מיין ענטפער איז, ווייל דאביי בריק־נער איז געזעסען צווישען די אלגעמיינע מאסען.

* * *

דער נאָמען פון מרס. קארן, דעלעגא־טין פון דער „לייריס אוקזיליערי ציון בע־נעוואָלענס" איז ארויסגעפאלען פון דער דעלעגאטען ליסט.

זייט רוהיג מרס. קארן. ווי לאנג עס איז דאָ קארן ביי די ציוניסטען. איז א באוויין, אז זיי וועלען האבען ברויט אויך.

* * *

„ערי" איז דאָס בעסטע וואָרט ביי דער קאנווענשאן. יעדער פארשלאג ווערט פארענדיגט מיט „ערי".

וואָס מיר ווילען וויסען איז, וויפיעל צאָהלט דער „ערי" צום „קערען האיי־סיד" וואָס מען פּוצט זיך אזוי מיט איהם?...

* * *

די ציינצעהנטע ציוניסטישע קאנ־ווענשאן איז אויף דעם זיבעצעהנטען פלאָר אין קינג עדוואַרד האָטעל.

א באוויין, אז די ציוניסטען זענען הינטערשטעליג מיט צוויי פלאָרס, ווי זייער קאנווענשאן איז.

האלב קרעדיט פאר דעם שפּריצעל קומט מר. ח' וואלאָפּסקי פון „הענעדער אדלער".

* * *

די „חלוצה" מיידלאך אין פריען

יעקב מאזע־רב און פיהרער פון רוסישען אידענטום

(צום דרייסיג יעהריגען יובילעאום פון זיין געזעלשאפטלי־כער טעטיגקייט).

פון ד. מאָסקווין

(ספּעציעלע מאָסקווער קאָרעספּאָנדענץ דורך דער „איטא")

—(:)—

ניט על פי טעות, ניט בשוגג רוף איך ניט אן יעקב מאזע „ראבי", „ראַ־בינער", נאר פשוט יעקב מאזע.

איך טו עס מיט א טוהן: ווענינער פון אלץ אין יעקב מאזע א ראבי, אחער א ראבינער, „א קאזיאנער ראבינער", ווי מ'האט עס אמאל געהופען אין רוס־לאנד. די גרעסטע באליידיגונג וואָס איהר קענט פארשאפען יעקב מאזע, איז אנצורופען איהם „קאזיאנער ראבינער".

איינער פון די רעדנער אויף מאַ־זע'ס יובילעאום האט, וועלענדיג איהם מאכען א קאמפּלימענט געזאגט, אז דאס וואָס יעקב מאזע איז געווען אין דער רייהע פון „קאזיאנע ראבינער", האט אוועקגענומען פון דעם דאזיגען בארוף דעם גאנצען ווידער־טעם אין די גאנצע „קאזיאנע" רב איז פון תמיד אן ארומ־גערינגעלט געווען ביי אידען אין רוס־לאנד.

קיינמאל אן לעבען האב איך ניט געזעהן, מאזע, אזוי טיעף אנגעריפען, אזוי אויפגערעגט, ווי בעת עס האט איך זיך אין זיין ענטפער רעדע, אפּגעשטעלט אויף די ווערטער פון דעם דאזיגען רעד־נער.

איך בין קיינמאל קיין קאזיאנער רב ניט געווען!" האט ער מיט א צעטער אין קול געזאגט, „אויב איך בין געווען א ראבינער אדער א רב, ריופט עס ווי איהר ווילט, בין איך געווען א געוועל־שאפטליכער רב. ראָס, וואָס מען מאכט מיר דאָ פאר א יוצא מן הכלל, איז א קאנאפער קאמפּלימענט פאר מיר. דאס איז אלץ איינס ווי מען וואלט מיר גע־זאגט, אז פון אלע גנבים בין איך אן אויסנאהם, אז צווישען אלע פארבעס בין איך דער שעהנסטער מאן..."

לאנג שטעלט זיך מאזע אפ אויף דעם אנגעוועהטאנטען ארט. ער ווייזט אויף די נארישקייט און לעבערליכקייט פון צוקלעפען אן עטיקעטעל צו א מענ־שען. אלס אילוסטראציע ברענגט ער א פּאקט, וועלכען ער באצייכענט אלס היס־טאָרישען:

א אידיעשער יונגערמאן, מיט א הע־נהען ארום אהן ארבעל.

זאָל עס זיין דערפאר, ווייל זיי האָ־בען אזוי פיעל געשנאָרעט, אז זיי האבען צוריסען די ארבעל?

* * *

די ציפערען פון פינאנציעלען רע־פּאָרט האבען פאראורזאכט שטורם ביי דער צווייטער זיצונג.

ווען עס קומט צו ציפערען ווערען דעלעגאטען אביסעל צוגעדרעהט.

* * *

מאָנטרעאָלער דעלעגאטען האלטען אין איין טרינקען איי־וואסער, ביי די זיצונגען.

געוויס מוז אין זייערע פּריוואט צי־מערען זיין אביסעל וואָרעס....

* * *

רבי סיגאל, טאראנטא, האט פאר־געשלאָגען צו מאכען ציוניסטישע יוגאנד.

מיר שטימען מיט רבי סיגאל. זאָלען די רייהע בעלי בתים פאהרען קיין „פאר־לעסטיין", די שעפער וועלען די יוגאנד פארזאָרגען.

* * *

סעם קראָניק, דער גוטער ציוניסט, איז דער איינציגער דעלעגאט אהן א „פיקטישע".

זאָל עס זיין דערפאר! וואָס שעהנע הארציגע מענשען קומען ארויס מיאוס אויף א בילד?

* * *

פרעגט א דעלעגאט:

פארוואָס זענען די „חעדקוואָטערס" אין מאָנטרעאָל?

און עס ענטפערט געלאסען דער פרעזידענט:

— ווייל זיי דארפען געבען „ספּי־ריט" גאנץ קאנאדע.

* * *

סעם קראָניק, האט שטארק אנגע־ווארימט די צווייטע זיצונג מיט א אידיש ליטווישע רעדע.

דער איינציגער ציוניסט, ביי וועך מען עס איז געבליבען אביסעל „ספּיריט" פון די אלטע צייטען.

* * *

אונזערע ניט אידישע שכנים וועלען הייבען נעווים באקאנט ווערען מיט די הר־נע ציוניסטען.

פארוואָס אונזערע אידישע שכנים האבען עס נעכטען ניט געוואָלט טאָן איז א פראגע.

* * *

דר. חיים ווייצמאן וויל אז די ציר־ניסטישע קריטיק זאָל קומען ניט פון ניי־יארק, ניט פון טאראנטא, נאָר פון ירושלים.

ווי אזוי זאָלען יענע אידען קריטיק־רען ווען זיי פארשטעהען ניט קיין ענג־ליש?

בערער בילדונג, א ערויסער אידעאליסט און נאציאָנאליסט, האט באשלאסען צו ווידמענען זיין לעבען זיין פאלק. דער אייכציינער וועג צו האבען אז אפענעם וועג צום פאלק אין די צאָרישע צייטען, איז געווען צו ווערען א ראבינער. ער וועט נעהן, ער וועט וועקען, ער וועט טראָגען אין פאלק ליכט אין וויסען. ער וועט פארשפּרייטען קולטור...

יאָהר נאָך יאָהר האט דער פייער־דיגער אידעאליסט אוועקגענעבען זיין האַרץ און נשמה דעם פאלק, וועלכעס ער האט ליעב געהאט, אבער די רעזולי־טאטען זענען געווען אומבאריימענד: ער איז געווען „קאזיאנער" ראבינער, און צו קאזיאנע ראבינער האט די אידישע גע־זעלשאפט קיינמאל קיין צוטרוי ניט גע־האט... קאזיאנער ראבינער איז שטענ־דיג געווען דעך סינאגיס, דער שם הנרדף פון טשינאווניק, באבאריק, אויסקוקער און אפּ אויך מסור... ניט קאָנענדיג ביי־קומען דעם אלגעמיינעם אומצטרוי, באַ־נעהט ער זעלבסטמארד...

אט אזוי איז א שעהנער „מענט־מיט א ריינער נשמה געפאלען אלס קרבן פון דער פארברעכערישער פאסאלגעמיי־נונג פון דעם באנאיף.

„איך בין דער גילגול פון יענער נשמה", ענדיגט מאזע זיין רעדע, „דאס זאָג איך, ניט כדי צו ריהמען זיך, נאר פאר צו פארהיטען פון ווייטערדיגע קרבנות. כדי פעסטצושטעלען א היס־טאָרישען אמת, וועגען דער מורא'דיגער עולה, וואָס איז באגאנגען געווארען גע־גען א סך פון די וואָס האבען געהאט דאס אומגליק צו הייסען אפיציעלע „קאַ־זיאנע". ניט דער נאָמען, ניט דער רוף איז ווייסטיג, נאר דער מענש..."

יא, יעקב מאזע איז זיין נאָמען לע־בען ניט געווען קיין ראבינער, און נאָך ווענינער א קאזיאנער ראבינער. יעקב מאזע איז יעקב מאזע. א רייעער טיפ און א געזעלשאפטליכער טוער אין אל־אידישער מאסשטאב.

זיין שארפע בקיאות אין דער איי־דישער ליטעראטור, זיין גרויסע, אלגע־מיינע בילדונג, זיין גלענצענדער רעד־נער טאלאנט און, דער עיקר, זיין גע־זעלשאפטליכע ארבייט, האבען באקאנט געמאכט זיין נאָמען בריייטער פון מאס־קווא און ווייט הינטער די אָרענצען פון רוסלאנד.

אפיציעל איז מאזע געווען דער פארשטעהער פון דער מאסקווער אידי־שער קהלה. אין דער ווידקליכקייט איז ער געווען דער פארשטעהער פון דעם גאנצען רוסישען אידענטום.

ניט איינמאל איז אויסגעקומען אויסזטרעטען אין פראָגען וואָס זענען געווען גוגע דעם גאנצען רוסישען אי־דענטום און אין איינינע פאלען, ווי למשל אין מעשה ביילים, אלס פארשטע־הער און פארטידיגער פון'ם אלוועלט־ליכען אידענטום.

אין אזעלכע פאלען איז מאזע אריינגעטראטען ניט אלס שתדלן, ניט אלס בעל תחנונים, נאר אלס פארטיי־דיגער, און אפּט אויך, אלס באשולדיגער. אלס פארטידיגער פון דעם אלוועלטלי־כען אידענטום און אלס באשולדיגער פון זיינע פארפאלגער. דאס האט ער אם בעסטען באוויזען אויף דעם ביילים פראָ־צעס.

צופיעל איז באוואוסט די היסטאָ־רישע ראָלע וואָס יעקב מאזע האט גע־שפּיעלט אין דעם דאזיגען טרויעריג־באַ־רימטען פּראָצעס, מען זאָל דאָרפען וועג־נען דעם נאָך אמאל דערמאהנען. איך וויל נאָך אפּפרישען אין זכרון פון דעם לעזער איין קליינעס שטריך, וואָס איז־לוסטרירט די נאונות און איינפאלען. וואָס מאזע האט ארויסגעוויזען אין דעם דאזיגען טראגישען מאָמענט פון דער אי־דישער געשיכטע...

— „דער בעסטער באוויין, אז אי־דען זענען א פארדארבען און זינדיג פאלק אין דאס, וואָס נאט אליין האט זיך פון זיי אפּגעקעהרט. אומעטום האסט מען זיי, אומעטום פיהלען זיי אויף זיך די קלאָה פון נאט".

וואָס קאן מען ענטפערען אויף אזעל־כע רייד פון דעם באוואוסטען אידען־פרעסער שמאקאוו? אויפוויזען איהם, אז מען האט אונז אומעטום יא ליעב, אז מען פארפאלגט אונז ניט?

מאזע האט זיך אבער באלד געפּר־גען. ער האט איהם אויפגעוויזען אן נאט שטראפט דוקא די, וואָס ער האט ליעב. דערביי האט ער איהם ניט גע־בראכט דעם פּסוק „אשר יאהב יהוה יוכח", ווארום וואָס פאר א ראיה איז סלי'ן ספר? ער האט איהם געבראכט א ראיה פון יעזיס'ן בעצמי, פון וועלכען נאט האט זיך אין דער לעצטער מינוט אפּגעקעהרט.

וואָס וועט ווערען פון גאנצען קרים־טענטום ווען מיר וועלען זאגען אז נאט שטראפט די, וואָס ער האט פייגט? האט מאזע נאאיוו געפרעגט.... אדרבא, די שטראף פון נאט ווער פון גוטע קריסטען באטראכט אלס סימן פון זיין ליעבע: ווען צו א קריסט פאסירט אז אומגליק, זאגט ער ניט, נאט האט מיך געשטראפט, נאר נאט האט מיך באזוכט. (פּאסעטיל מעניא נאספּאר).

דאס איז בלויז איינער פון די הוג־ערטער און הונדערטער אטאקעס, וואָס מאזע האט אזוי געניאל אפּגעשלאגען אין דעם דאזיגען בלוט־טרגיר. און אט זע־נען עטליכע שורות פון דעם איינדרוק וואָס מאזע האט געמאכט אין גרויסט אפילו אויף פרעמדע, וואָס האבען אליין ניט געבליטיגט מיט דעם שרעקליכען בלוט בלבול.

„שטיל, מיט גרויס אויפרעגונג הויבט אן רעדען דער מאסקווער רב מאַ־זע; פון ניט הויכען וואוקס, שטעלט ער זיך אויף א שטול מען זאָל איהם אויס־זעהן אין אלץ העכער אין העכער רעדט ער וועגען דעם רעליגיעזען באוואוסט־זיין פון זיין פאלק, וועגען זייגע הייר־לינגע דינגס, זייטען אין מנהגים. דאָ, אי־זאָל פון קיעווער נעריכט. און פון דאנען פאר דער גאנצער וועלט, גיסט זיך פון הארץ צו הארץ די ווידוי פון א פאלק. וואָס ווערט אומעטום פארפאלגט און ער־מידעדיגט קערפּערליך, אבער וואָס האט אין זיינע ליידען און אומליקען באהאל־טען די גאנצע מאכט און קראפט פון זיין גייסטיגער שעהנקייט.

„שוין פון די ערשטע ווערטער, ליי־דענשאפטליכע און אנגעשטרענגט, וואָס געהען איבער אין דעם צאָרן פון א נביא, ווען ער רעדט וועגען דער לעס־טערונג פון נאט'ס ווארט, שאפט זיך אין זאָל א מעכטיגע שטימונג, וואָס קלעמט דאס הארץ.

„און דארטען, הינטער די שטולען פון די ריכטער, פרובירט מען לאכען. שמייכלען־שמייכלען. אבער ניין! איך וויים, אז אויך אייער הארץ וועט זיך אפּשטעלען און אייער נשמה וועט א צי־טער טון פאר די רעד פון א שרעקלאָזען מענשען, וואָס איז גרייט מקריב צו זיין זיין גליק און לעבען פאר זיין פאלק. פאר זיין קולטור, פאר זיין וועלט־אנשו־אונג, פאר זיין אמונה...

נאָר וואָס איז דאָס? איך וועל ניט זאגען אז איך הער, ניין, איך פיהל, איך זעה א געוויין, א קיים באמערק־זאמע באוואוגונג מיט די ליפּען. פנים'ער באהאלטענע טרעהרען אין די הענט, שטילע, ניט הערבארע טרעהרען אין די טעכטער פון מארטירער־פאלק. און ווי זאָלען זיי ניט וויינען? דאָ ניט זיך דאך פאר גאט אין לייט, א דין וחשבון פאר אלץ, וואָס שטעלט מיט זיך פאר דאס קדשי־קדשים פון זייער פאלק...

„און דארטען, פון מיטען זאָל, גיסט זיך דער מעכטיגער קול פון דעם, דע־לערנטען מאזע..

„א שורה נאָך א שורה, א פּסוק נאָך א פּסוק קלייבט ער פארגאנדער די געפעלשטע טעקסטען, וואָס מענשען האָ־בען אין זייער גרענעצלאזער שלעכטקייט ארויסגעריקט געגען זיין פאלק... א גרוי־סער קענער פון דער ביבעל, תלמוד, קבלה און פון דער איבעריגער אידישער ליטעראטור, ערקלערהרט מאזע קלאָהר, פארשטענדליך, לאגיש, אלץ וואָס עס איגטערעסירט די ריכטער, די צדיקים, די גאנצע וועלט אין דעם דאזיגען מערק־ווירדיגען פּראָצעס. און אלץ, בפּשוט ממש אלץ, — איך בין אין דעם זיכער, — האבען אין דער טיעפקייט פון זייער הארצען דערפיהלט א פארליכטערונג..."

די דאזיגע שורות, די דאזיגע באַ־גייסטערטע מיינונג וועגען מאזע גע־הערט ניט דער פון א אידען. זיי גע־הערען דעם באוואוסטען רוסישען שריפטשטעלער, דעם נאכפאלגער און נאַ־ענטען פרייגט פון ליעבו טאלסטאי — באנטש־בריוויטש.

דארטען וואו עס האט זיך געהאנ־דעלט וועגען דעם כבוד פון כלל ישראל, האט זיך מאזע פאר קיין זאך ניט אפּ־געשטעלט. רוסישע אידען געדענקען נאָך די „באריסונגס רעדע" וואָס מאזע האט געהאלטען פאר ניקאלאי דעם לעצטען בעת זיין קרונונג. קיין רעוואלוציאָנע־רע רעדע איז עס, פארשטעהט זיך, ניט געווען. אבער זאגען אזא נארישען דעם־פאט, אז ניקאלאי איז געווען, אז אידען פארפאלגונגען וועט ניט פארפעסטיגען זיין טראָן, און אז דער גליק פון א מאַ־נארך ליגט ניט אין האס צו איינצעלנע פעלקער, צו אזעלכע רייד האט מען, אין יענע צייטען, אויך באדארפט האבען ניט וועניג מוט.

מאזע האט קיינמאל ניט אויסגע־מידען צו פארנעהמען זיך מיט „קליינינ־קייטען". זיין הייס איז שטענדיג געווען אפּען פאר אלע ביטערע הערצער, פאר יעדען וואָס איז געווען גוטיטיג צו ליעבען אין דער אייגלדרוק וואָס מאזע האט געמאכט אין גרויסט אפילו אויף פרעמדע, וואָס האבען אליין ניט געבליטיגט מיט דעם שרעקליכען בלוט בלבול.

„שטיל, מיט גרויס אויפרעגונג הויבט אן רעדען דער מאסקווער רב מאַ־זע; פון ניט הויכען וואוקס, שטעלט ער זיך אויף א שטול מען זאָל איהם אויס־זעהן אין אלץ העכער אין העכער רעדט ער וועגען דעם רעליגיעזען באוואוסט־זיין פון זיין פאלק, וועגען זייגע הייר־לינגע דינגס, זייטען אין מנהגים. דאָ, אי־זאָל פון קיעווער נעריכט. און פון דאנען פאר דער גאנצער וועלט, גיסט זיך פון הארץ צו הארץ די ווידוי פון א פאלק. וואָס ווערט אומעטום פארפאלגט און ער־מידעדיגט קערפּערליך, אבער וואָס האט אין זייגע ליידען און אומליקען באהאל־טען די גאנצע מאכט און קראפט פון זיין גייסטיגער שעהנקייט.

„שוין פון די ערשטע ווערטער, ליי־דענשאפטליכע און אנגעשטרענגט, וואָס געהען איבער אין דעם צאָרן פון א נביא, ווען ער רעדט וועגען דער לעס־טערונג פון נאט'ס ווארט, שאפט זיך אין זאָל א מעכטיגע שטימונג, וואָס קלעמט דאס הארץ.

„און דארטען, הינטער די שטולען פון די ריכטער, פרובירט מען לאכען. שמייכלען־שמייכלען. אבער ניין! איך וויים, אז אויך אייער הארץ וועט זיך אפּשטעלען און אייער נשמה וועט א צי־טער טון פאר די רעד פון א שרעקלאָזען מענשען, וואָס איז גרייט מקריב צו זיין זיין גליק און לעבען פאר זיין פאלק. פאר זיין קולטור, פאר זיין וועלט־אנשו־אונג, פאר זיין אמונה...

נאָר וואָס איז דאָס? איך וועל ניט זאגען אז איך הער, ניין, איך פיהל, איך זעה א געוויין, א קיים באמערק־זאמע באוואוגונג מיט די ליפּען. פנים'ער באהאלטענע טרעהרען אין די הענט, שטילע, ניט הערבארע טרעהרען אין די טעכטער פון מארטירער־פאלק. און ווי זאָלען זיי ניט וויינען? דאָ ניט זיך דאך פאר גאט אין לייט, א דין וחשבון פאר אלץ, וואָס שטעלט מיט זיך פאר דאס קדשי־קדשים פון זייער פאלק...

„און דארטען, פון מיטען זאָל, גיסט זיך דער מעכטיגער קול פון דעם, דע־לערנטען מאזע..

„א שורה נאָך א שורה, א פּסוק נאָך א פּסוק קלייבט ער פארגאנדער די געפעלשטע טעקסטען, וואָס מענשען האָ־בען אין זייער גרענעצלאזער שלעכטקייט ארויסגעריקט געגען זיין פאלק... א גרוי־סער קענער פון דער ביבעל, תלמוד, קבלה און פון דער איבעריגער אידישער ליטעראטור, ערקלערהרט מאזע קלאָהר, פארשטענדליך, לאגיש, אלץ וואָס עס איגטערעסירט די ריכטער, די צדיקים, די גאנצע וועלט אין דעם דאזיגען מערק־ווירדיגען פּראָצעס. און אלץ, בפּשוט ממש אלץ, — איך בין אין דעם זיכער, — האבען אין דער טיעפקייט פון זייער הארצען דערפיהלט א פארליכטערונג..."

די דאזיגע שורות, די דאזיגע באַ־גייסטערטע מיינונג וועגען מאזע גע־הערט ניט דער פון א אידען. זיי גע־הערען דעם באוואוסטען רוסישען שריפטשטעלער, דעם נאכפאלגער און נאַ־ענטען פרייגט פון ליעבו טאלסטאי — באנטש־בריוויטש.

דארטען וואו עס האט זיך געהאנ־דעלט וועגען דעם כבוד פון כלל ישראל, האט זיך מאזע פאר קיין זאך ניט אפּ־געשטעלט. רוסישע אידען געדענקען נאָך די „באריסונגס רעדע" וואָס מאזע האט געהאלטען פאר ניקאלאי דעם לעצטען

75,000 אידישע ערד אר־בייטער אין רוסלאנד

מאָסקווא, יאנואר 7, (איטא). — אין „עמעס" בהענגט אראנאָס נאלדע פאלגענדע ציפערען וועגען אידי־שער לאנדווירטשאפט. ער שטעלט פעסט, אז אצינד זענען אין רוסלאנד דא 76,000 אידישע ערד ארבייטער מיט 140,000 דעפּאנדענטס. אין אדעסער גובערניע אליין זענען דא 22 אידישע קאָלאָניעס מיט 57,084 דעסיאטין ערד און 21,543 נפשות; קאָלעקטיווען און איינצעל־ווירט־שאפטען מיט 17,423 דעסיאטין און 9,562 נפשות.

פּימפּעלס און עקזעמא פארשווינדען און די הויט ווערט גלאט און ווייך ווען מען נוצט

דר. טשייס'ס אויינטמענט